

Lúdas Matyi

magyar rajzfilm, 70 perc, 1977

Matyi, egy vidám parasztleány a legelésző libájával Döbrögi uraság erdejébe téved. A földesúr hajdúi üldözni kezdik a ludat, mert fehér vadlibának nézik. Mindkettőjüket elfogják, és a ludat Döbrögi Dániel tulajdonának ítélik, aki pedig huszonöt botütést is kiró Matyira. Ő a büntetés után megfogadja, hogy háromszor veri vissza!

A klasszikus Fazekas Mihály-mesének megfelelően Lúdas Matyi, a szegény, furfangos libapásztor kisfiú története elevenedik meg Dargay Attila ma már klasszikussá vált rajzfilmjében. A film igazi csemege. A remek figuráknak kiváló magyar színészek kölcsönzik a hangjukat, és ráadásként Liszt Ferenc és Daróci Bárdos Tamás fantasztikus zenéje csendül fel.

Alkotók:

Rendező: Dargay Attila

Zene: Liszt Ferenc műveiből; Daróci Bárdos Tamás

Operatőr: Henrik Irén

Narrátor: Mécs Károly

Dramaturg: Osvát András

Hangmérnök: Bársony Péter

Szereplők:

A gyerek Matyi: Geszti Péter

A felnőtt Matyi: Kern András

Döbrögi Dániel: Csákányi László

Ispán: Agárdy Gábor

Főhajdú: Farkas Antal

Hajdúk: Csurka László, Raksányi Gellért

Puskatöltögető, kéményépítő: Suka Sándor

Biri néne, a javasasszony: Gobbi Hilda

Gyógykovács: Inke László

Öreg csikós: Zenthe Ferenc

Csikóslegény: Maros Gábor

Szakállas öregember: Feleki Kamill

Nagy orrú öregember: Gyenge Árpád

Medvepásztor: Bajka Pál

Mesélő: Mécs Károly

Korosztály: 7-14 év (1-6. osztály)

Életrajzok

Dargay Attila

(Mezőnyék, 1927. június 20. – Budapest, 2009. október 20.)

Balázs Béla-díjas, Érdemes és Kiváló Művész,
rajzfilmrendező és képregényrajzoló

A Képzőművészeti Főiskolára 1945-től 1948-ig járt, azonban nem tudta befejezni, mert „osztályidegenként”, politikai okokból kirúgták. 1951-ben a Nemzeti Színház díszletfestője, 1951–1954 között a rajzfilmgyártásban gyakornok, 1954-től 1957-ig tervező, 1957-től rendező. Képregényei többségükben a Pajtás magazinban jelentek meg, legismertebb figurája Kajla kutya. Éveken keresztül dolgozott a Dörmögő Dömötörnek is. Humorát nemcsak a szakmai elismerések, alkotásainak népszerűsége, hanem nézettségi mutatói is visszaigazolják. Történeteivel minden korosztályt meg tudott szólítani, nevetetni. 2007-ben Budapest díszpolgárává választották. 2009. október 20-án, 83. életévében hunyt el. Felesége és állandó munkatársa Henrik Irén, a Pannónia Filmstúdió operatőre volt.

Daróci Bárdos Tamás

(Budapest, 1931. szeptember 27. – 2019. augusztus 27.)

zeneszerző, karnagy, zenetanár, 2007-ben a Magyar Köztársasági
Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki munkásságáért

Édesapja Bárdos Lajos zenészerző, karnagy, zenetudós volt. Zenei tanulmányai kezdetén gordonkázni tanult Zsámboki Miklós, majd Friss Antal növendékeként. Középiskolai tanulmányait a Zenei Gimnáziumban végezte. Ezt követően a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán tanult zenészerzés szakon, Szervánszky Endre tanítványaként. 1958-ban kitüntetéssel diplomázott.

1958-tól 1961-ig a Fővárosi Zeneiskola Szervezet szolfézstanáraként dolgozott. Ekkoriban már több néptáncgyűttes számára készített feldolgozásokat, táncjáték-kíséreteket. 1961-től 1970-ig a Duna Művészegyüttes karmestereként és zenei vezetőjeként dolgozott. A szolnoki és zalaegerszegi néptáncfesztiválokon több alkalommal is elnyerte a zenészerzői díjat. 1971-től 1990-ig a Magyar Állami Népi Együttes zenekarvezető karmestere volt. 1990-től a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskola zeneelmélet-, zeneirodalom-, és népzene tanára volt. Nős, hét gyermek édesapja volt. A Bárdos Lajos Társaság társelnöke, a KÓTA tiszteletbeli társelnöke, a Magyar Muzsikusz Fórum elnökségi tagja volt.

Henrik Irén

(Budapest, 1937. június 11. -)

animációs operatőr

Dargay Attila rajzfilmrendező és képregényrajzoló munkatársa és felesége volt. 1956-tól kifestőként dolgozott a Pannónia Filmstúdióban, később gyártásvezető, segédoperatőr, 1963-tól operatőr. Számos reklám, egyedi- és rajzolt mozisorozat fényképezése fűződik a nevéhez. A legkülönbözőbb stílusú rendezőkkel dolgozott együtt. Végigfényképezte a *Gusztáv*- és a *Peti*-sorozatot, de méltó partner volt olyan egyedi filmekben is, mint a Ternovszky által rendezett *Modern edzés módszerek*, vagy a *Megalkuvó macskák*. Reisenbüchler Sándor *Az 1812-es év* című, speciális kollázstechnikával készült filmje jelentette

művészileg a legnagyobb feladatot: különleges trükkökkel, fényeffektusokkal, a zenei ritmushoz alkalmazkodó gépmozgásokkal szolgálta a látványt.

Ő fotografálta többek között férje, Dargay Attila sorozatait és egész estés filmjeit (*Lúdas Matyi*, *Vuk*, *Szaffi*, *Az erdő kapitánya*) vagy a *Vízipók-csodapók* első sorozatának egyik epizódját (még a moziváltozatában is felkerült a neve az operatőrök közé) illetve a *Hófehér* című egész estés Nepp-filmet.

Mécs Károly

(Budapest, 1936. január 10. –)

a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kossuth- és Jászai
Mari-díjas színművész, rendező,
értedemes és kiváló művész

A budapesti Toldy Gimnáziumban, majd Rózsahegyi Kálmán színiiskolájában kezdte tanulmányait. 1961-ben végzett Színház- és Filmművészeti Főiskolán Simon Zsuzsa osztályában. Mestere volt még Gáti József és Versényi Ida.

Már 1958-tól szerepelt a Nemzeti Színházban, 1960-tól a Petőfi Színházban, 1961–1963 között pedig a Szegedi Nemzeti Színházban játszott, ahova Szendrő József szerződtette. 1963-tól Keres Emil és Kazimir Károly hívására a Thália/Arizona Színház és a Művész Színház tagja 1996-ig. Kilenc évig a szekszárdi német színház vezető színésze.

Évekig volt a Budaörsi Játékszín társulatának tagja, ahol rendezőként is kipróbálhatta magát több alkalommal, emellett a Karinthy Színházban, a Nemzeti Színházban valamint a szolnoki Szigligeti Színházban is többször meghívott előadó. 2001 óta a Magyar Állami Operaházban is játszik.

2016-ban a Nemzet Művészeinek választották a 2015-ben elhunyt Sinkó László helyére.

Osvát András

(Budapest, 1946. április 19. –)

forgatókönyvíró, dramaturg és wikipédista

1964-ben érettségizett a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban. Az ELTE magyar–orosz szakán szerzett diplomát 1971-ben, közben a Leningrádi Egyetemen hallgatott féléves orosz nyelvi kurzust. 1971 és 1978 között a Pannónia Filmstúdióban dramaturgként és műteremvezetőként dolgozott. 1978-tól a Mafilmhez került dramaturgnak, majd ugyanitt 1987-től a Reklámfilm főosztály vezetője lett 1990-ig. Gárdos Péter és Kécza András állandó alkotótársa volt. 1990-ben reklámfilmgyártó céget alapított, melynek az ügyvezetője volt 2001-ig. Emellett dokumentumfilmeket és híradókat rendezett. A *Süni és barátai* című bábfilmsorozat rendezése is az ő nevéhez fűződik. 2001-ben a THÉBA Művészeti

Szakközépiskola igazgatóhelyettese lett. Jelenleg nyugdíjas. 1971-ben nősült, két gyermek (Judit, 1971 és Olga, 1983) édesapja.

Geszi Péter

(Budapest, 1964. május 9. –)

EMeRTon-díjas énekes, dalszövegíró, reklámszakember,
producer, szinkronszínész és előadóművész

Néhai édesapja, Geszty Péter Miklós humorista, dramaturg és szerkesztő volt, a televíziónál és a rádióban is dolgozott. Édesanyja, Imre Márta – a 2009 novemberében megszűnt Sláger Rádióból jól ismert „Márta néni” – külkereskedőként tevékenykedett. Nővére korán meghalt, később az ő gyermekeinek felnevelésében támogatta édesanyját. Nős, felesége Ditz Edit. Két gyermekük van, Sára Lujza és Lenke Róza.

Pályafutását gyermekszínészként kezdte. Különböző filmekben szerepelt, így a *Mézga család* rajzfilmsorozat harmadik, *Vakáción a Mézga család* c.

folyamában Aladárnak, a *Lúdas Matyi* című rajzfilmben a kis Lúdas Matyinak is ő adta a hangját. A rádiónál és televíziónál szerkesztőként dolgozó apja révén nem volt nehéz különféle szerepekbe kerülnie, állítása szerint az első ilyen egy beugró szerep volt egy hiányzó gyerekszínész helyett.

Felsőfokú tanulmányait az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának magyar-történelem szakán végezte, ahol 1989-ben szerzett diplomát. Már főiskolásként dalszövegeket írt a népszerű Első Emelet zenekar számára. Miután az együttes felbomlott, alkalmankénti riporterként, műsorvezetőként és forgatókönyvíróként dolgozott. Televíziós pályafutását a Magyar Televízió produkciójában 1989-1994 között forgatott *Ász* című ifjúsági tehetségkutató televíziós műsor vezetőjeként kezdte, amellyel országos ismertségre tett szert.

1989-ben az Akció Reklámügynökség reklámszövegírója lett, majd később kreatív igazgatójaként dolgozott több neves hazai és külföldi céggel, elsősorban Princz Gábor hírhedt Postabankjával. Az évi 2-3 milliárdba kerülő és a kilencvenes évek elejének hangulatához szervesen hozzá tartozó, intenzív „Postabank-macis” reklámkampány mögött Geszi és cége állt.

1993-1995 között szintén a Magyar Televízióban vetített *Megáll az ész* műsorvezetője is volt, majd ismét a zene felé fordult. Klasszikus komolyzenét (Mozart, Beethoven) népszerűsített a fiatalok körében. Felvette az MC Gesztenye művésznevet, és megalapította a Rapülők együttest. (Ekkoriban ragadt rá a „szöveggyártó kisiparos” becenév.) Az együttes fennállása alatt sikert sikerre halmozott, de végül 1994-ben a szétválás mellett döntöttek. Ezt követően Békés Pál íróval és Dés László zeneszerzővel közösen megírta *A dzsungel könyve* című musicalt. Ebből az alkotásból 1996-ban nagy sikerű előadást állított színpadra a Pesti Színház. Az előadás dalait megszólaltató lemez aranylemez lett. 1997-ben Kozma Orsolyával, Váczi Eszterrel és Behumi Dorottyával megalapította a Jazz+Az nevű formációt, az abban évben bemutatott *A miniszter félrelép* és az 1999-ben vetített *Kalózkod* című magyar filmek slágereinek megalkotására. Geszi a szövegeket írta, Dés László pedig zeneszerzőként működött közre. Az együttes első sikeres lemezét további két album követte, utána a három énekesnő útjai különváltak. 2000-ben alapítója és producere volt az @R© óriásplakát-kiállításnak, mely azóta is színfoltja Budapest kulturális életének. 2001-ben már a TV2 kereskedelmi csatornán sugárzott *Gesztiméter* című magyar fejlesztésű kvízshow házigazdája. Ugyanebben az évben vette feleségül Gryllus Dorka színésznőt, akivel 2006-ig élt házasságban.

2005-ben megírta a *Magyarország* című dal magyar szövegét. Az eredeti dal címe: Alegria, zeneszerzője René Dupéré. A dalt a Megasztár első szériájának 2. helyezettje, Oláh Ibolya a budapesti Lánchíd tetején énekelte el augusztus 20-án. 2007-ben megálmodta a Nemzeti Vágta nevű országimázs-fesztivált, egy nagy lovasversenyt a Hősök terére, ami 2008 óta évente megrendezésre kerül. Családi életében 2008 volt a változás éve, feleségül vette Ditz Editet, akitől 2009-ben megszületett Sára Lujza nevű kislánya. 2011-ben látta meg a napvilágot Lenke Róza, Geszi Péter második lánya.

A 2011-es Eurovíziós Dalfesztivál magyar versenyzőjének, Wolf Katinak írt dala, a *Szerelem, miért múlsz?* angol és magyar nyelven előadott változata, a *What About My Dreams?* is elkészült. 2011-ben új zenekart hozott létre Gringo Sztár néven, az együttes először 2011. július 15-én lépett fel a siófoki Coke Club színpadán. A két énekesnő Gereben Zita és Sapszon Orsolya. Az együttes egyfajta „kozmpopuritan” popzenét játszik, ami reggae, jazz, pop, rap, elektronikus zene, ska és balkáni népzene egyvelegéből áll össze.

2011. augusztus 8-án a Sziget Fesztivál -1. napján Geszti két és fél órás koncertet adott Gesztivál címmel. A koncert érdekessége, hogy Geszti eddigi zenekarai: a Rapülők, a Jazz+Az és a Gringo Sztár léptek fel a Nagyszínpadon.

2012-ben újból Rúza Magdolnával dolgozott az énekesnő *Tizenegy* című lemezén.

2016-ban GESZTI néven újabb zenei projektjét indította útjára. A *Létvágó* címet viselő album zenei anyagát élő koncerteken mutatja be az év során.

Az előző zenekaroktól eltérő zenei világot tükröző hangzó anyag egy klasszikus featuring album, Geszti Péter minden dalban más énekest kért fel a közreműködésre. Tóth Gabi, Wolf Kati, Ambrus Rita, Gereben Zita, Széles Iza, Váczi Eszter, Oláh Gergő, Kowalsky, Rácz Gergő hangja hallható az albumon.

Az új zenei anyag beharangozó dala 2015 nyarán debütált, a Tóth Gabival közös, *Van még* című számmal, majd decemberben a *Ma ne, ma ne* című slágert is megismerhette a nagyközönség az RTL Klub csatornán futott *Hungary's Got Talent* extra produkciójaként.

2017. február 25-én a Papp László Sportarénában adtak egy utolsó nagy Rapülők koncertet, melyet egy utolsó válogatás lemez követett *Beszt Of* címmel.

2020. január 17-én a Papp László Sportarénában adtak egy utolsó Jazz+Az koncertet.

Kern András

(Budapest, 1948. január 28. –)

Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, rendező, író, énekes,
humorista, érdekes és kiváló művész,
a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja

Édesapja Kern István könyvelő, író (*Csata a hóban* címmel ifjúsági regénye jelent meg 1963-ban). A Sziget utcai általános iskolába járt (ez ma a XIII. kerületi Radnóti u. 8-10. szám alatti Gárdonyi Géza Általános Iskola). Az 1962-es *Ki mit tud-on* tűnt fel paródia-számával, amelyet osztálytársával, Pintér Gáborral adott elő.

Három évvel később 1965-ben (még mindig csak 17 éves volt!) egyik barátjával forgatott amatőrfilmje, a *Mi lesz?* elnyerte a XIII. országos amatőrfilm-fesztivál

fődíját. Már 1958-ban szerepelt mint gyermekszínész, a *Kaland az Állatkertben* című rövid játékfilmben. (Rendező: Kazán István) 1970-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, majd a Vígszínházhoz szerződött. Jelenleg is a társulat tagja.

Számos filmben szerepelt, rendszeresen ír és lép fel a Rádiókabaréban, több népszerű tévéműsor vendége (*Heti Hetes*, *Activity Show*). Woody Allen állandó magyar szinkronhangja.

1976-ban egy filmforgatáson ismerkedett meg a feleségével, (születési nevén) Kováts Judittal, ahol Kern András a narratori szerepben tűnt fel a Szász Péter rendezte *Lincoln Ábrahám álmai* című tévéfilmben, míg a leendő ara, aki már akkor özvegy volt, asszisztensként dolgozott a filmnél. 1977-ben született Tamás fiuk, aki többször is szerepelt a médiában édesapja társaságában, azonban 17 évesen betegségben elhunyt.

Csákányi László

(született Zsigovits)

(Németújvár, 1921. január 13. – Budapest, 1992. november 3.)

Jászai Mari-díjas színművész, énekes,
érdekes művész és kiváló művész

Elmagyarosodott horvát (gradistyei) családból származott, utóbb nevét magyarosította. Középiskolai tanulmányait Szentgotthárdon, a Vörösmarty Mihály Gimnáziumban végezte. Ezt követően a Színház- és Filmművészeti Akadémia hallgatója volt, ahol 1942-ben diplomázott. A Nemzeti Színháznál kezdett, azonban 1945-ben hadifogságba esett, és csak 1948-ban térhetett haza. Ezután a Pesti, az Úttörő és az Ifjúsági Színház társulatához szegődött, majd 1953-tól a Fővárosi Operettszínház, 1956-tól pedig a Petőfi, illetve a Jókai Színházban

dolgozott. 1963–1971 között a Vígszínház, 1971–74 között a József Attila Színház, 1974-től pedig haláláig a Vidám Színpad művésze volt. 1992. november 3-án hunyt el gyomorrákban.

Sokoldalú jellemábrázoló tehetségét számos filmben kamatoztatta. Népszerű szinkronszínész is volt (például a *Frédi és Béni, avagy a két kőkorszaki szaki* Frédije, a Disney *Dzsungel könyvének* Baluja, Karak a *Vukban*, Döbrögi a *Lúdas Matyiban*, Loncsár a *Szaffiban* stb.). Emlékezetes rádiójátékbeli szerepe Viktor Szíriusz hangja László Endre 13 éven keresztül futó *Szíriusz kapitány* című sorozatában.

Agárdy Gábor

(született Arklián, örményül: Gabriel Arkaliján)

(Szeged, 1922. augusztus 2. – Budapest, 2006. január 19.)

a Nemzet Színésze címmel kitüntetett Kossuth- és kétszeres Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész

Örmény családból származott, nagyapja az örmény népirtás egyik szenvedő áldozata volt, apját pedig menekülés közben valaki beemelte egy szekérbe, így menekült meg a török mészárlás elől. 1937-től 1941-ig a Szegedi Városi Színház, 1942 és 1952 között a Miskolci Nemzeti Színház, majd 1955-ig a Budapesti Operettszínház, később a budapesti Petőfi Színház, végül 1964-től 1985-ig a Nemzeti Színház tagja volt, amely 1989-ben örökös tagjának választotta. Ikonfestőként is ismert volt, négy kiállítással lépett közönség elé. Munkái többek

között megtalálhatók a Pannonhalmi Apátságban és a Vatikánban is. Agárdy 2005 szeptemberében került kórházba egy színpadi baleset következtében kialakult szövődmény miatt, ahonnan már nem térhetett haza. Hosszan tartó betegség után, 2006. január 19-én, 83 éves korában érte a halál.

Első felesége Tóth Ila színésznő, lányuk: Agárdy Ilona színésznő. Rác Borival, a Magyar Állami Operaház ünnepelt balerinájával 1956-ban kötöttek házasságot. Agárdy Gábor ikonok mellett színészportrékat is festett.

Farkas Antal

(Öcsöd, 1922. január 1. – Budapest, 2010. szeptember 24.)

Aase-díjas színész

Farkas Antal és Farkas Julianna gyermekeként született. 1952-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. A budapesti Magyar Néphadsereg Színházának volt tagja 1951–1954 között, illetve 1955 után. Egy évadot (1954–1955) a Pécsi Nemzeti Színházban játszott, majd 1955-ben visszatért az ismét Vígszínháznak nevezett színházhoz, amelynek haláláig, közel 60 évig volt a tagja. Számos filmben szerepelt, jellegzetes hangja és alkata darabos alakok megformálására predesztináltak. Több mint száz színházi szerepe mellett az *Indul a bakterház* című filmben nyújtott alakítására emlékeznek sokan. 2010. szeptember 24-én 88 éves korában, Budapesten hunyt el.

Csurka László

(Budapest, 1936. január 21. – 2020. június 16.)

Jászai Mari-díjas magyar színművész, rendező, érdemes és kiváló művész

Édesapja Csurka Péter (1894-1964) író, édesanyja Bodnár Erzsébet, bátyja az író-politikus Csurka István (1934–2012).

1955-ben eltávolították a Színház- és Filmművészeti Főiskoláról. 1955-1958 között a kaposvári Csiky Gergely Színház segédszínésze volt. 1958-1995 között a fővárosi Déryné Színházban szerepelt. 1959-2000 között a Nemzeti Színházhoz került Németh Antal segítségével. 2000-2012 között a Pesti Magyar Színház társulatának tagja. Azóta játszott az Újszínház, a Nemzeti Színház és az Erkel

Színház darabjaiban. 2018-tól a Nemzeti Színház tagja volt. Több filmben és tévéjátékban játszott, rendkívül népszerű szinkronszínész volt. Bud Spencer magyar hangja is volt. Rádiós szerepei közül ismertségben kiemelkedik *A Szabó család* Lacijának megformálása, a szerepet, a karaktert korábban megformáló Garics János 1984-es halálát követően a sorozat 2007-es befejezéséig játszotta.

Raksányi Gellért (Hajdúk)

(Szigetvár, 1925. július 19. – Budapest, 2008. május 20.)

a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth- és Jászai Mari-díjas
színművész, érdemes és kiváló művész

Dr. Raksányi Árpád Károly (1892–1970) orvos és Durkó Margit fiaként született. 1947-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, végül a Nemzeti Színház társulatának (1989-től örökös) tagja lett. Kisebbségi szerepekben alakított nagyot, de számos filmben és tévésorozatban is szerepelt – többek között a *Szomszédok* Kutya ura volt. Ekkor már igazi színészlegendának számított, saját becenevén szerepelhetett a sorozatban (Kutyu). Ez a név hároméves (saját elmondása szerint négyéves korában) ragadt rá, amikor egy vadászaton kutyák hívták fel a hajtók figyelmét az eltévedt kis Gelléltre. Utolsó napjait a Kenyeres utcai hospice házában töltötte. 2008. május 20-án hunyt el Budapesten hosszan tartó, gyógyíthatatlan betegséget követően. Balatongyörök temetőjében helyezték végső nyugalomra.

Suka Sándor

(Lupény, Románia, 1921. január 1. – Budapest, 1993. szeptember 17.)

Jászai Mari-díjas színművész,
érdemes művész és kiváló művész

Édesapja bányatisztviselő volt. Marosvásárhelyen tanult bútorkészítést. Később Kolozsváron élt. 1942-ben került a csepeli Weiss Manfréd gyárba. Itt a háború után műszaki rajzoló és kulturális vezető volt. Csepelen a szabadtéri színpadon szerepelt színelőadásokban. 1953-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, és a Nemzeti Színház társulatához szegődött. 1971-1984 között a fővárosi Operettszínház tagja volt, 1986-tól ismét a Nemzetiben játszott haláláig. Számos filmben és tévéjátékban szerepelt, mind tragikus, mind komikus szerepekben megállta a helyét. Első filmes szerepe Környe megformálása volt az 1951-ben

készült *Gyarmat a föld alatt* című játékfilmben. Utolsó filmes szerepe Szép Ágoston volt a *Familia Kft.* című tévésorozatban.

Gobbi Hilda

(Budapest, 1913. június 6. – Budapest, 1988. július 13.)

Kossuth-díjas színművész, érdemes és kiváló művész, a magyar színház- és filmtörténet egyik legerdekesebb, legeredetibb és legközkedveltebb alakja

Gobbi Ede Alajos olasz származású papírkárpitgyári üzletvezető és Schneckenburger Margit római katolikus vallású szülők gyermekeként született Budapesten. Hilda a gimnázium után a putnoki Gazdasági Felső Leánynevelő Intézetbe járt, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem Botanikus Kertjében gyakornokoskodott. 1932 és 1935 között az Országos Magyar Királyi Színművészeti Akadémia ösztöndíjas növendéke volt. A diploma átvétele után a Nemzeti Színházhoz szerződött. 1960 és 1970

között a József Attila Színház, 1971-től 1982-ig újra a Nemzeti, majd 1982-től haláláig a Katona József Színház tagja volt.

1945 előtt részt vett a munkásszínjátszásban, szerepelt a Vasas Szakszervezet művészeiben és szerepet vállalt az ellenállási mozgalomban is. A német megszállás, 1944. március 19. után illegalitásba vonult. Apjától, Gobbi Ede századostól, egy munkaszolgálatos zászlóalj parancsnokától, katonai mentesítő űrlapokat szerzett az ellenállás részére, melyeket felsőbb kapcsolatain, Horváth Árpádon és Major Tamáson keresztül továbbított.

A háború után tevékenyen közreműködött a Nemzeti Színház újjáépítésében. Elkötelezett baloldaliként részt vett a közéletben is. Egy interjúban mondta egyszer: „Én sohasem voltam »csak« színész. Hiszek abban a sokak által ostobaságnak vélt közhelyben, hogy a színész akarva-akaratlanul mindig politizál. Már csak azért is, mert másfél méterrel magasabban áll a közönségnél, amikor szól hozzá.” Kezdeményezésére jött létre a Bajor Gizi Színészmúzeum, a színinövendékeknek a Horváth Árpád kollégium, az idős színészek számára pedig a Jászai Mari és az Ódry Árpád színészotthon. A Jászai Otthonból később – szintén az ő kezdeményezésére – a fiatal színészek otthona lett. A Színházművészeti Szövetségben, valamint a Színész Szakszervezetben sokat tett a rászoruló színésztársaiért.

Nőkhöz fűződő vonzalmát a kor társadalmi nézetei miatt nyíltan nem vállalhatta, de a színészvilágon belül köztudott volt kapcsolata Temessy Hédi színésznővel, majd Galgóczi Erzsébet írónővel.

Neki köszönhető többek között, hogy 1947. március 9-én megnyílt a Horváth Árpád Színész-kollégium. A háború után, 1946 szeptemberéig üresen álló Vilma királynő úti épületet sikerült megszereznie Zamercev vezérőrnagy városparancsnoktól a „Fényes szelek nemzedék” tehetséges színinövendékei számára. 1948-ban hozta létre a Jászai Mari Színészotthont, szegény, „rossz” sorsú színészek részére, amely ma is működik a fővárosi V. kerületi Magyar utcában. 1950. október 1-én, a VI. kerületben, a Lendvay utca 13. szám alatt nyílt meg az Ódry Árpád Színészotthon, melyet ugyancsak Gobbi Hilda alapított, idős művészek számára. Az intézmény ma is működik. Végrendeletében – mivel családja nem volt – vagyona egy részéből az Aase-díjat alapította meg, illetve az összeg kis részéből rászoruló, idős színésztársait támogató alapot hozott létre – ez a támogatás azonban mára jelentéktelen összegűvé vált. A Visegrád-Szentgyörgypusztán, a Kisoroszi-révnél lévő nyaralóját alkotóház céljára ajánlotta fel. Tiszteletére alapították meg a Gobbi Hilda-díjat a pályájuk delén túl lévő, korábban nem díjazott színészek számára.

Inke László

(Arad, Románia, 1925. január 16. – Budapest, 1992. augusztus 19.)
Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész.

1947-ben végzett az Országos Magyar Színművészeti Akadémián, és Debrecenbe, majd 1948-ban Miskolcra a Nemzeti Színházhoz, 1949-ben a budapesti Vidám Színpadhoz, 1950-ben pedig Szegedre szerződött. 1956-ban lett a József Attila Színház tagja, 1958-ban ment át a Petőfi Színházba, amit később Jókai, majd 1961-től Thália Színháznak neveztek át. Rákban hunyt el 1992. augusztus 19-én Budapesten.

Sokoldalú karakterszínész volt, aki különösen hideg szenvedéllyel formált, gúnyos hangvétellű intrikus szerepeiben vált emlékezetessé. Színpadi szerepei mellett számos filmben és sorozatban játszott, szinkronhangként is ismertté vált

(többek között Telly Savalas magyar hangja volt a *Kojak* című sorozatban 1973 és 1978 között).

Zenthe Ferenc

(született Rameshofer)

(Salgóbánya, 1920. április 24. – Budapest, 2006. július 30.)

a Nemzet Színésze címmel kitüntetett, Kossuth-díjas és kétszeres
Jászai Mari-díjas színművész, érdemes és kiváló művész,
a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja

Négy szemesztert végzett a közgazdaságtudományi egyetemen, de otthagyta és a Színművészeti Akadémia hallgatója lett 1941-ben. Palóc tájszólásától hamarosan meg kellett válnia. A háború miatt azonban 1942-ben félbehagyta tanulmányait. 1945-ben szerződött a Pécsi Nemzeti Színházhoz, majd két évad után a győri Kisfaludy Színház (ma Győri Nemzeti Színház), 1949-ben pedig a debreceni Csokonai Nemzeti Színház társulatának tagja lett. 1952-től a budapesti Madách Színház színművésze volt. Atmoszférateremtő képessége, humora jellemszerepekben kiválóan érvényesült.

Indulásától a közönség szeretete övezte. „Amikor elkezdtem a pályát, a Jóisten rátett a tenyerére, és azóta azon visz tovább” – nyilatkozta az MTI-nek 2005 januárjában, akkorra már a Nemzet Színészeként, a megnyerő egyéniségű művész.

A filmgyártás és a televízió is jobbnál jobb feladatokkal „kényeztette el”. Első filmszerepében, 1953-ban Nagysándor József honvédtábornokot alakította a *Föltámadott a tengerben*, ezt a *Rákóczi hadnagyának* főszerepe követte (előtte öttusázók tanították meg lovagolni, aminek még sok hasznát vette).

Ezután romantikus vígjátékok főszerepei következtek a sármos színész életében: a *2x2 néha 5*, a *Mese a 12 találatról*, a *Kölyök*, a *Fapados szerelem* című filmekben. Később egyre inkább jellemszerepeket formált meg. 1983-ban készült az Oscar-díjra is jelölt magyar–NSZK koprodukció, a *Jób lázadása*, amelyben a Tisza-menti, módos falusi zsidó szerepében tűnt fel. Játékfilmben utoljára a *Magyar vándor* című filmben szerepelt, 2004-ben.

A Tenkes kapitánya (1963) után több tévésorozat következett: a *Rózsa Sándor*, a *Tüskevár*, a *Princ*, a *katona*, a *Bors* és legutóbb a *Szomszédok*. A tévésorozatokban Zenthe mind a fiatalok, mind az idősebb korosztály tetszését kiérdemelte. Népies, férfias, humoros karakterszínész volt. Számos filmben szerepelt, de szinkronhangként is bizonyított. Szerepelt a Magyar Rádió 1959–2007 között futott *A Szabó család* című rádiós telenovellájában is, amely Európa leghosszabb életű családregényszerű rádiójátéka volt.

1987–1999 közt a *Szomszédok* című teleregény szereplője (Taki bácsi); a sorozat 1999. december 30-án, a 331. résszel búcsúzott el a nézőktől. 2000 februárjától a *Komédiások – Színház az egész...* című sorozat egyik főszereplője volt.

Zenthe Ferencet 1954-ben és 1968-ban Jászai Mari-díjjal tüntették ki, 1975-ben megkapta az érdemes művész címet. A filmkritikusok díjával jutalmazták 1984-ben, kiváló művész lett 1989-ben, Erzsébet-díjas 1992-ben, MSZOSZ-díjas 1993-ban. 1997-ben Kossuth-díjat adományoztak neki, szülővárosa, Salgótarján 2003-ban díszpolgárrá választotta. 2005-ben a Magyar Örökség díjjal tüntették ki „sokoldalú emberábrázolásáért”. 2006. július 30-án hunyt el tüdőgyulladásban, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Maros Gábor

(eredeti neve: Mayer Gábor)

(Budapest, 1947. szeptember 27. –)

színművész, operaénekes

Szülei: Mayer Imre és Lazay Gabriella. Testvérei: Imre András, Tibor. A középiskolát a József Attila Gimnáziumban végezte. 1971-ben kapott színészi diplomát a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Karrierje a fővárosi Operettszínházban indult, ahol 1971–1973 között, valamint 1976–1981 között játszott. 1973–1976 között átszerződött a József Attila Színházhoz. 1981–1988 között a Magyar Állami Operaházban lépett fel. 1988-ban a kecskeméti Katona József Színház, 1989-ben a debreceni Csokonai Színház társulatának művésze lett. 1989-től szabadfoglalkozású. 1990–1993 között az amszterdami

Concertgebouw-ban lépett fel. 1993–1995 között ausztráliai koncertturnén vett részt. 1995–1999 között a Soproni Petőfi Színház tagja, 2000–2002 között a Vidám Színpad tagja volt. 2003 óta a Sziget Színház színésze. Rendezéssel is foglalkozik.

Sokoldalú művészként prózai szerepei mellett a zenés műfajokban is otthonos. Musicales, operettek és operák tenor szereiben is láthatták a nézők. Nemzetközi turnéi során Bécsben, Münchenben, Zürichben, Amszterdamban, Sydney-ben, New Yorkban és Jeruzsálemben is fellépett.

Felesége Bencze Ilona színésznő volt, akivel elváltak, és akitől született egy lánya, Gabriella. Második felesége Fekete Györgyi színésznő volt, közös lányuk: Fanni. Harmadik felesége Mária.

Feleki Kamill

(Törökbálint, 1908. augusztus 21. – Budapest, 1993. október 18.)

Kossuth-díjas színművész, táncos, koreográfus,
érdemes és kiváló művész

Feleki Tivadar címíró és Schreiber Tekla Karolina fiaként született. 1914-ben a szűkös törökbálinti lakásukból átköltöztek a Lipót körút 27. számú ház második emeletének egyik nagyobb polgári lakásába. Feleki Kamill elemibe a Bazilika mellett található, Szent István téri iskolába járt négy évig, ezt követően a Markó utcai Főreál Gimnáziumban tanult.

Már 11 évesen eldöntötte (1919), hogy színész lesz, és 1922-től a Városligetben magánórákat vett egy artistától. 1926-ban beiratkozott Rákosi Szidi színészképzőjébe, és alig 1 év után Lázár Ödön szerződtette a Király Színházba.

Kezdő létére rendkívül nagy fizetést kapott, és Gombaszögi Ella pártfogoltjaként a színésztársadalom is befogadta. 1929–1931 között külföldön adta elő Camillo Feleky néven különleges ügyességű táncszámain. Ekkortól kezdve ünnepelelt táncos-komikus lett, többek között az Operettszínházban (1931–1935), a Komikusok Kabaréjában (1931–1932), a Royal Orfeumban (1933–1934), a Royal Revü Színházban (1935–1936), a Víg-színházban (1939–1941), a Városi Színházban (1937; 1939), a Pódium Írók Kabaréjában (1940–1941) lépett fel. Rendszeres vendége volt a nyári színpadoknak (Erzsébetvárosi Színház, Márkus Parkszínpad stb.).

1932. augusztus 5-én Budapesten házasságot kötött a nála öt évvel idősebb, újpesti születésű Metzger Jozefa Hermina Annával, Metzger Rezső Ernő Ferenc és Somhegyi Ilona Erzsébet lányával.

1936 és 1938 között Lakner Bácsi Gyermekszínházának tánc-koreográfusaként működött. 1941 és 1943 között Feleky Camill néven számtalan írását közölte a *Film Színház Irodalom* című hetilap „Az én hasábam” címmel.

A második világháború után 1945–1949 között a Víg-, a Művész Színház, a Magyar, a Belvárosi, majd a Modern és a Petőfi Színházban (1960–1964) játszott, végül visszatért az Operettszínházba. Közben vendégszerepelt - többek között - a József Attila és a Madách Színházban is. Sikerei helyszínéről, az Operettszínházból 1972-ben távozott, bár nem végleg. Utoljára 1978. június 9-én lépett színpadra, de filmekben az 1980-as évek végéig játszott. Utolsó éveit nagy szegénységben élte le. Apró termete, kiművelt mozgáskultúrája és jellegzetes selypítése miatt elsősorban egyszerű, félénk kisembereket alakított.

Gyenge Árpád

(Asszonyvására, Románia, 1925. december 13. –

Budapest, 1979. július 1.)

Jászai Mari-díjas színművész

Nagyváradon járt iskolába, majd vidéki színházakban játszott. 1945-től Magyarországon kezdett szerepelni Pécsen, később Sopronban és Debrecenben. 1949–50-ben az Állami Bányász Színházhoz került, majd haláláig a Madách Színház tagja volt. A Színház- és Filmművészeti Főiskolát 1954-től távoktatás keretében végezte el. Elsősorban kisemmizett, elesett karaktereket játszott. Első filmszerepe az 1954-ben készült *Liliomfi* című filmben a vendéglős volt. Nevéhez olyan tévéfilmek és sorozatok fűződnek, mint a *Le a cipővel*, az *Egy óra múlva itt vagyok*, vagy pedig Teknőc Ernő hangjaként a *Kérem a következőt!* című

rajzfilmsorozatban.

Bajka Pál

(Tápiószele-Halesz puszta (ma Tápiószőlős),
1920. november 28. – 2010. április 16.)
színész

1941-ben végzett Rózsahegy Kálmán színiiskolájában. Kőszegi Géza kispesti társulatánál kezdte pályáját. 1942–1944 között, valamint 1948–1950 között a Pécsi Nemzeti Színház tagja volt. 1946–1948 között a Szakszervezeti Filmszakiskolában tanult. 1952-ben Győrben a Dunántúli Népszínház tagja lett. 1952–1954 között és 1980-tól a Vígszínházban volt látható. 1954–1958 között az Ifjúsági Színház tagja volt. 1958–1964 között szabadfoglalkozású színművészként dolgozott. 1964–1979 között a Győri Nemzeti Színház tagja volt. 1979-ben nyugdíjba vonult, de később is foglalkoztatták.

Fazekas Mihály

(Debrecen, 1766. január 6. – Debrecen, 1828. február 23.)
költő, botanikus

1766. január 6-án született jómódú debreceni kézműves polgárcsaládban. Apja állatorvos és gyógykovács volt. Iskoláit szülővárosában kezdte; 1779-ben befejezte a gimnázium 6. osztályát. 1781. április 20-án a Debreceni Református Kollégium hallgatói közé lépett; tanára volt P. Szathmáry István, Hatvani István, Varjas János és Sinai Miklós. Azonban valami mellőztetés miatt összezördült tanáraival, és 1782. április 16-án beállt az I. úgynevezett Császárhuszár-ezredbe önkéntes közhuszárnak és Galíciában szolgált.

1788-tól II. József császár seregében a török elleni háborúban harcolt. 1789-ben előléptették tisztnak és hadnagyként folytatta a háborút. 1790-ben ezrede kíséretében volt jelen Moldvában az osztrák–török–orosz háborúban. 1793–96-ban részt vett a francia háborúban, s a napóleoni hadjáratok során eljutott Franciaországba, Dél-Németalföldre, Hollandiába, Németországba. 1796-ban ismét előléptették, ezúttal főhadnaggyá, de erről a tisztségről nem sokkal később lemondott.

Ugyanebben az évben visszatért szülővárosába, Debrecenbe. Visszavonultan élt, kertészkedett, gazdálkodott, emellett verseket írt, és mint városi és kollégiumi pénztárnok hivatalnokoskodott. Megírta a *Lúdas Matyi* első változatát, majd később átdolgozta és kiadta Bécsben. Különösen szerette a botanikát. A fűvészetre Földi János és sógora Diószegi Sámuel buzdították. 1807-ben jelent meg a sógorával, Diószegi Sámuellel együtt írt *Magyar Fűvészkönyv*, az első magyar nyelvű tudományos botanikai rendszerezés és növény-meghatározó könyv.

1806-tól a városi közélet aktív tagja, a kollégium s a város pénztárosa, esküdt, majd a polgárság kapitányává választják. 1808-tól a debreceni református egyház megbízásából intézi az 1802-ben leégett gótikus templom helyén épülő Nagytemplom építkezési munkálatait, amelynek egyik irányítójává, gondnokává is megválasztották. A debreceni körnek is tagja volt; Csokonai Vitéz Mihály csaknem mindennapos volt Fazekas házában, és Kazinczy Ferencsel is jó barátságban volt, leveleztek is. Kazinczy, Csokonai munkáinak kiadásánál Fazekast választotta maga mellé szerkesztőtársnak; az ebből keletkezett Árkádia-perben, amely a Hazai és Külföldi Tudósításokban évekig tartott, a debreceni közvéleményt Fazekas képviselte, s ő harcolt a lapban Kazinczy ellen, habár névtelenül. Fábrián Gábor szerint a *Mondolat* megírásában is volt része. 1819-ben indította és haláláig szerkesztette a Debreceni Magyar Kalendáriumot. Próza fordításokat, tudománynpszerűsítő cikkeket közölt, és verseket is írt a Kalendárium számára. Utolsó éveiben sokat betegeskedett, a katonaság okozta csúzos bántalmakhoz még makacs gyomorbad is járult. Végül 1828-ban súlyos tüdőbajban hunyt el Debrecenben.

Fazekas korai költeményeinek témája a katonaélet. Saját élményeit fogalmazza meg mély humanizmussal. A *Feltette hatalmas...* és a *Rajta vitéz!* című verseiben még a török elleni háború lelkes híve. Később az *Egy véres*

ütközet estvéjén serkent gondolatok és az Egy férje elestén könyörgő özvegy versekben már vérontástól iszonyodó szemléletét írja le.

Szerelmi lírája szintén katonaéveihez köthető. Verseiben, melyeket Ruzsandához, egy román parasztlányhoz ír, a természetesség, közvetlen látásmód dominál. Élete nagy szerelméhez, Ámelihez írott költeményeiben is ez a természetesség jellemző. A *Ruszánda, moldvai szép, Az öröm tündérsége, Mint mikor a nap* és *Végbúcsú Ámelitől* című költemények ennek legkézenfekvőbb példái.

Debrecenbe való visszatérte után költészete átalakult, úgynevezett természetlírájában az évszakok váltakozása, a természet gazdagsága van jelen. 1824-ben írta *A tavaszhoz* és a *Nyári esti dal* című költeményeit, melyek kiemelkedő alkotásai a magyar természetlíranak. Természeti költészetében kitisztult zsenisége mellett felfedezhető a berzsenyis ódai hang, az anakreoni könnyedség, valamint a népies tónus is. Ezt a népies jellegzetességet tudatosan vállalta *Az én poézisom* című költeményében.

Csokonai 1805-ös halála után keletkezett verseiben a gondolatiság, a felvilágosodás eszmevilága uralkodik. Nincs nyoma annak, hogy saját költői életművét összegyűjteni és kiadni szeretete volna, ezért úgy halt meg, hogy kortársai közül csak kevesen ismerték. Verseit Lovász Imre adta ki 1836-ban *Fazekas Mihály versei* címen.

Tudtad-e?

A második hazai gyártású egész estés animációs mozifilmünk milliós nézőszámot produkált a mozikban: a korabeli statisztikák alapján a magyar animációs filmek közül erre a filmre váltották a legtöbb mozijegyet, összesen két és fél millió néző volt rá kíváncsi.

Miről szól?

A film Fazekas Mihály 19. századi verses elbeszélésén alapul. A címszereplő főhős egy szegény, ám rendkívül eszes libapásztor fiúcska, aki kóborlása során találkozik Döbrögivel, a helyi kiskirályal, aki épp az erdő állatait lövi halomra. Miután nem adja oda neki parancsszóra egy szem lúdját, Döbrögi hajdúival deresre húzatja és huszonöt botütést méret a fiúra. Az igazágtalan, megalázó büntetésért Matyi bosszút fogad, és miután felcseperedik, fiatal férfiként három alkalommal is visszaadja a botütéseket az önkényes uraságnak. Kétszer álruhát ölt, és előbb olasz ácsnak, majd német orvosnak adja ki magát, hogy elterelje Döbrögi pandúrjainak a figyelmét, végül pedig egy fiatal lovászlegény segítségével tanítja mőresre a kegyetlen földesurat.

Miért különleges?

Lúdas Matyi története, az úri világon bosszút álló parasztleány meséje beleillett a korszak politikai ideológiájába, nem véletlen, hogy az állami filmgyártás első élőszereplős színes játékfilmje is egy *Lúdas Matyi*-adaptáció volt, amelyet 1949-ben Soós Imre főszereplésével mutattak be. Az animációs filmekre jellemző karikírozó stílusnak és a Romhányi József bevonásával írt sziporkázó párbeszédeknek köszönhetően Dargay rajzfilmjében a társadalmi osztályharc és a moralizálás helyett a humor dominál.

Hogyan készült?

Eredetileg a film valamennyi figuráját Dargay Attila tervezte volna, amelyek a rá jellemző karikatúrisztikus stílusban készültek el. Végül a film emberkaraktereit Jankovics Marcell dolgozta át, aki a főhőst, Lúdas Matyit jóvágású, tiszta tekintetű, sudár fiatalemberként ábrázolta, és egyedül a film negatív szereplőit, így Döbrögi, az ispán és a hajdúk megformálásában köszön vissza a túlzó karikírozás. Dargay Attila kézjegye a film állatkarakereiben, mindenekelőtt a Matyi oldalán főszerepet kapó lúd karakterében érhető tetten.

Hol a helye a (magyar) filmtörténetben?

A magyar animációtörténet legnépszerűbb egész estés animációs filmjei Dargay Attila nevéhez fűződnek, aki ezeket kivétel nélkül a gyermekkorosztálynak készítette. Az etalont Walt Disney, illetve az ötvenes évekbeli klasszikus Macskássy-mesefilmek jelentették a rendező számára, amelyekben a szakmát ő maga is kezdte. A

Lúdas Matyi Dargay Attila első egész estés mozifilmje, amelyet olyan közönségbarát animációs mozifilmek követtek a sorban, mint a *Vuk* (1981), a *Szaffi* (1985) és *Az erdő kapitánya* (1988).

Egy emlékezetes jelenet

Az eredeti történettel és az 1949-es játékfilm feldolgozással ellentétben Dargay rajzfilmjében Matyi és Döbrögi párharcában nem a társadalmi háttér dominál, hanem a természet és az állatvilág iránti szeretet és annak önkényes kizsákmányolása. Dargay visszaemlékezése alapján azért indít azzal a jelenettel a film, hogy Döbrögi katonái az erdő leölt állatait dobálják halomra, hogy a gyerekekben megalapozza a földesúr iránti ellenszenvet: „Nagy fejtörést okozott nekem a *Lúdas Matyinál* Döbrögi alakja. Mert mi történik? Egy életerős fiú jól elpáhol egy öregembert. A társadalmi háttér, ami értelmezi a verést, a rajzfilm nem nagyon képes érthetően és a kényszeredettség elkerülve ábrázolni. Ezért Döbrögit másképpen kellett megmutatni, és én azt találtam ki, hogy Döbrögi szórakozásból lövöldözi halomra az erdő békés állatait. Nos, ezért büntetni kell, és ezért jár a verés.”

Érdekességek, kulisszatitkok

Jankovics Marcell 1973-as *János vitézének* kiugró sikere lehetővé tette, hogy a Pannónia Filmstúdió folytassa az egész estés rajzfilmek készítését. Dargay Attila már az 1960-as években tervezett egész estés animációt, *A trójai háborút*, ám ezt az elképzelést sem akkor, sem később nem valósította meg; az övé lett viszont a *János vitéz* követő második magyar kezdeményezésű pannóniai rajzfilm, a *Lúdas Matyi* megrendezésének lehetősége. Bár a *Lúdas Matyival* a kultúrpolitika rokonszenvezett, a megvalósítás engedélyezéséhez rögzös út vezetett: Dargay és forgatókönyvíró-társa, Nepp József számos alkalommal dolgozta át a cselekményt, s végül a kilencedik változat kapta meg az illetékesek jóváhagyását (a korábbi verziók esetében hol a lúdfigura megsokszorozását rótták föl, hol Matyi jellemfejlődésének hiányát kérték számon). A rajzfilm forgatókönyvét Dargay és Nepp mellett Romhányi József jegyezte; figuratervezőként Jankovics Marcell csatlakozott a csapathoz; az operatőr pedig a rendező felesége és állandó alkotótársa, Henrik Irén volt.

A hetvenperces Dargay-változat nem az első filmadaptációja Fazekas Mihály 1817-ben megjelent verses elbeszélésének; s miként Nádasdy Kálmán és Ranódy László 1950-es élőszereplős játékfilmje, úgy a Dargay-változat sem szöveghű adaptáció. A rajzfilm a történet főbb pontjait mindazonáltal megtartja: miután a parasztfiú Matyit megveretteti a zsarnokoskodó földesúr, Döbrögi, a fiú bosszút esküszik, amelyet a következő években valóra is vált, háromszor „fizeti vissza” az úrnak a reá kiszabott verést. Miként Fazekas műve, úgy a Dargay-rajzfilm is négy jól elkülönülő egységre tagolódik: Matyi megvertetésének közege a tavaszi erdő, Döbrögi első elnászpángolása nyáron történik, a második őszi közegben, az utolsó „törlesztőrészlet” visszafizetésének téli táj a kulisszája. A cselekményvezetés és különösen a karakterkészlet megformálása azonban a rajzfilm tradíciókhoz – s kiváltképp Dargay Attila stílusához – igazítja az irodalmi alapanyagot.

Dargay Disney-követő ars poeticája tetten érhető a képalkotásban, a mélységi fényképezés alkalmazásában és a részletekben gazdag erdei terek láttatásában; ugyanakkor magyar források is fölfedezhetőek a látványvilágban: a faluhoz hollókői tájak adtak mintát, a háttereket Mészöly Géza festményei ihlették. Az antropomorf állatfigurák ugyancsak a Disney-hagyományból származtathatók, de Dargay kézjegyévé váltak; mi több, a lúdban olykor még saját arcvonásainak karikírozott mására is rá lehet ismerni (a nyitójelenetben eliszkoló tapsifülesek pedig önreflexív utalásként idézik meg a rendező 1972-es rövid rajzfilmjét, *A három nyulat*). A *Lúdas Matyiban* az emberfigurákkal egyenrangú (sőt, akár náluk is fontosabb) karakter a lúd; ellentétben számos klasszikus rajzfilm antropomorfizmusával, neki ugyan nincs neve, és beszélni sem tud, ám ezzel együtt is markáns figura: kezdettől fogva barátja, később szövetségese és kabalája Matyinak, megérti a szavakat és a szituációkat – arckifejezéseivel, szemjátékával és gágogásával, kézfejet formázó szárnyaival rendszeresen reagál is rájuk.

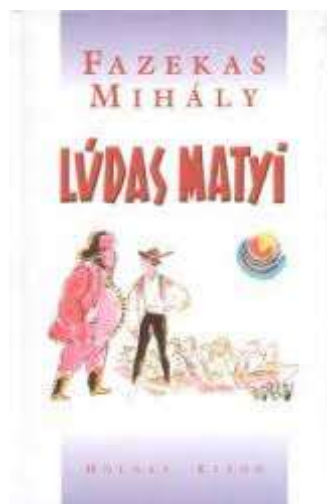
A további figurák egyénítése a remek szinkronszínészi munka érdeme is: Geszti Péter a gyermek, Kern András az ifjú Matyit szólaltatja meg, a korpulens Döbrögi Csákányi László hangján dörög, míg a szolgálalkú ispánt Agárdy Gábor, a tolakodó puskatöltőgetőt Suka Sándor orgánuma teszi feledhetetlenné.

A *Lúdas Matyi* a Dargay részvételével készült Macskássy Gyula-mesefilmek, mindenekelőtt a *Két bors ökröcske* (1955) szellemi folytatása is, ezúttal is a magát a törvény fölé helyező nagyúr bűnhődésének tanmeséjét látjuk. Dargay rajzfilmjében viszont, ellentétben az élőszereplős *Ludas Matyival*, a cselekményt nem béklyózza ideologikus elkötelezettség – helyette humoros hangvétel dominál. Utóbbi hivatott tompítani azokon az erőszakos mozzanatokon, amelyek ugyan megérdemelten érik Döbrögít, a „korhatármentes” családi rajzfilm ideálja felől azonban mégis feszélyezők lehetnek (Dargay kissé ódzkodott is ezektől a jelenetektől). Hasonlóképpen ellenpontozza a földesúr csatlósainak gunyoros ábrázolása azokat a részleteket, amelyekben a siserehad sanyargatja és megalázza a jobb sorsra érdemes egyszerű embereket, amikor „a lúdast” keresik közöttük. Ezek a jelenetek azt is előkészítik és indokoltá teszik, hogy Döbrögi harmadik elpáholására – akárcsak az élőszereplős változatban – a nép jelenlétében kerül sor.

Matyi álruhás alteregói, a finomkodó talján mester és a hisztérikus német seborvos a maszk- és jelmezviselésből fakadó karnevalisztikus humort erősítik, miként a ragyogó epizodisták felléptetése is, élen a vajákos Biri nénivel, aki az ispán átváltoztatásával tarkítja fantasztikus cselekményelemekkel a meseszöveget. Más ötletek burleszkes mozzanatokat visznek a *Lúdas Matyiba*. Visszatérő gag, hogy Döbrögi hajdúit komikus csoportmozgásokba „kényszerítik” a helyzetek, legyen szó a vár ésszerűtlen építkezési munkálatairól, az erdő fáinak kivágásáról vagy a gyógyfüvek összegyűjtéséről. A burleszkes elemek csimborasszója a három és fél perces fergeteges üldözéscsúcs jelenet a végkifejletben, amelyhez a *II. Magyar rapszódia* adja a (lúd)talpalávalót. A hangulatteremtésben és a ritmusszervezésben egyaránt alapvető jelentőségűek Liszt Ferenc zenéi, amelyek Daróci Bárdos Tamás hangszerelésében hallhatók a rajzfilmben.

Dargay Attila *Lúdas Matyija* szenzációs sikernek bizonyult: közel két és fél milliós(!) nézőszámával máig a legkedveltebb magyar mozgóképek közé tartozik.

FAZEKAS MIHÁLY: LÚDAS MATYI (OLVASÓNAPLÓ)

A *Lúdas Matyi* Fazekas Mihály népmesei szálakkal átszőtt elbeszélő költeménye. A költő humoros formában mutatja be, hogy a furfangos szegénylegény hogyan jár túl a gazdag uraság eszén, és - akárcsak a mesékben - miként diadalmaskodik az ügyesség és az elszántság a kapzsiság és a butaság felett.

Szereplők:

Matyi siheder fiú, Öreg özvegyasszony Matyi anyja, Döbrögi uraság, Ispánok, Favágók, Jobbágycok, Scorbuntius úr, öreg orvos Bíró, Szolgák, Poroszlók, Sánta banya, Szobalány, Fiala siheder, Lándzsások.

Helyszín:

Nincs pontos helyszín, a Nyíren vagy az Erdőháton.

A mű négy levonásból áll.

1. levonás:

Volt egyszer egy öreg özvegyasszony s annak egy siheder fia, Matyi. Csendesen és szegényen éldegéltek a faluban. Az asszony nagyon sokat dolgozott, Matyi viszont elég lusta legényke volt. Hiába zsémbeskedett vele az édesanyja, a fiú egész nap henyélt, és csak a legyeket hajkurászta. Egyszer azonban elunta Matyi a semmittevést is, és kiment a házból, összebarátkozott a korabeli legényekkel. Tőlük tudta meg, hogy széles a világ, és nem csak az a falu létezik, ahol ő él. Fel is támadt benne a vágy, hogy láthasson más vidékeket, országokat is. Kapóra jött, hogy éppen egy hét múlva rendezték Döbrögben a vásárt. Azt gondolta Matyi, hogy elvihetné az anyja által nevelt libákat és a gúnárt eladni a vásárra. Világot is látna, és még egy kis pénzt is kaphatna értük. Hosszas kérések után az édesanyja elengedte. Döbrögben és a vásáron Döbrögi uraság az úr, akinek joga van ahhoz, hogy elvegye, ami tetszik neki, és ő maga szabja meg a portékák árát. Matyi erről mit sem sejt. Az uraság azonban szemet vet Matyi gyönyörű lúdaira. A legényke nem veszi le a süvegét az úr előtt, és azt meri mondani, hogy ő a ludak tulajdonosa. Döbrögít majdnem szétveti a düh, mert a büszke tulajdonos

nem akarja fele áron eladni neki a libákat, tehát elkobozza őket Matytól, és ötven botütést szab ki rá büntetésül. Matyi a botütések után megfogadja, hogy „Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza.”

2. levonás

Matyi nem mer a kudarc után visszatérni édesanyjához, tehát vándorútra indul. Bejár egy-két országot, kitanul egy-két mesterséget, és néhány nyelvben is jártas lesz. Visszatér ezek után Döbrög városába, hogy betartsa az uraságnak tett ígéretét. Látja, hogy Döbrögi új kastélyt építtetett magának, de még a tetőszerkezet, azaz az ácsmunka nem készült el. Olasz földet is megjárt ácsnak adja ki magát, és fitymálni kezdi a fákat az uraságnak. Döbrögi megvendégeli a messziről jött embert, és kikéri tanácsát. Elmennek együtt az erdőre, s megbízzák a favágókat, hogy vágjanak ki sok-sok fát. Matyi pedig beljebb és beljebb csalja Döbrögöt az erdőben. Egy nagy fához hozzáköti az urat, jól megveri egy tölgyfa husáanggal, és elveszi tőle a ludak árát. Volt nagy hűhó, mikor rátaláltak Döbrögire, aki teljesen lebetegedett.

3. levonás

Matyi pedig ezalatt beáll Scorbuntius úrhoz, és egy-két hét alatt kitanulja az orvosmesterséget. Szükség is van rá, hiszen Döbrögi uraság még mindig nagybeteg. Külföldi felcsernek adja ki magát, és felkeresi Döbrögöt újból. Az egész személyzetet elküldi gyógyfüveket keresni, a sánta banyát pedig a paphoz imádkozni. Matyi így egyedül marad a beteggel, akit másodszor is jól megveri, és újra elveszi tőle a ludak árát. Mire az ispánok, szobalányok hazajönnek, Matyinak már hűlt helyét lelik. Hiába pattannak lóra, nem tudják elkapni.

4. levonás

Döbrögi már retteg Lúdas Matytól. Azóta neveznek mindenkit - aki hibás valamiben - ludasnak. Az uraság minden ludat kiirtott a környéken, és már a lúd szó hallatára feláll a szőr a hátán. Matyi azonban nem felejtette el az ígéretét, hogy egy verés még hátra van.

Amikor újabb vásárt rendeznek Döbrög városában, Matyi egy fiatal sihederrel megbeszéli, hogy megveszi tőle a lovát, ha az teljesíti egy kérését. Amikor Döbrögi hintója megérkezik, az idegen siheder lóra pattan, és azt kiáltja, hogy ő a Lúdas Matyi. Mindenki utána ered, lándzsások és poroszlók próbálják elkapni. Ezalatt pedig a mi Matyink harmadszor is jól elveri Döbrögöt, és elveszi tőle még egyszer is a ludak árát. Lúdas Matyi tehát megfizette az „adósságát”, úgyhogy továbbállt. Döbrögi pedig jó útra tért, és kedvesen bánt ezek után az embertársaival.

Ötletek a KönyvtárMozi foglalkozásokhoz

Nézzük meg a rajzfilmet a gyerekekkel (a közönséggel), aztán beszéljünk velük:

- Milyen formában jelenik meg a filmben az igazság és az igazságtalanság?
- Törvényes volt-e a Döbrögi által kiszabott büntetés Matyira, vagy inkább a hatalommal való visszaélést fedeztük fel itt?
- Ha ismerik a résztvevők a *Két bors ökröcske* című mesét, akkor beszéljük meg, hogy miben hasonlít Döbrögi és a *Két bors ökröcske* földesura.
- Hasonlítsuk össze az irodalmi művet és a rajzfilmet, nézzük meg mi maradt ki a rajzfilmből, ami az irodalmi műben szerepel. Van-e olyan rész, ami mind a két műben szerepel, de másképp?
- Kicsit arról is beszélhetünk, hogy időben mikor játszódik a történet. Kik voltak a hajdúk? (A hajdúkról: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-909.html>)
- Mit jelent, ha valakit deresre húznak? Mi az a deres ebben az esetben?
- Ki volt az ispán? Milyen feladata volt? (Az ispánról: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Ispán>)
- Beszéljünk Fazekas Mihály életéről és koráról.

Szólások, közmondások (magyarázzuk meg őket):

- Majd visszaveri azt Lúdas Matyi → Bosszút állok én még azért!
- Lúdtól tanul a liba → A fiatalok a felnőttek példáját követi.
- Sok lúd disznót győz → A gyengébbek is legyőzheti az erősebbet, ha sokan vannak.
- Annyit tud valamihez, mint lúd a zsoltárhoz → Egyáltalán nem ért hozzá.
- Akármeddig neveled a libát, csak lúd lesz belőle → A nevelésnek is vannak határai, az alaptermészet neveléssel nem megváltoztatható
- A libából is kitör a lúdméreg → A legszelídebb embert is elhagyja olykor a türelme
- Liba volt, most lúd → Felnőtt, de nem lett okosabb

Libás versek, mondókák

Gazdag Erzsi

Jóbarátaink

Libám lábán sárga csizma,
gúnár-varga rámán varrta.
Abban megy a liba bálba.
Harminchárom liba várja.

Nincs szebb madár, mint a lúd,
Nem kell neki gyalogút,
Télbe-nyárba mezítláb,
Úgy kíméli a csizmát.

Liba-bálban, vízi bálban,
csupa-csupa vízi tánc van.
Ott forognak, ott sűrögnek,
ha megunják, megfürödnek.

Szentendrei legények,
Libát loptak szegények.
Nem jól fogták a nyakát,
A nyakát, sej-haj a nyakát,
Elgágította magát.

Verseghy Erzsébet

Libanátha

Lúdanyónak könnye pereg,
kislibája nagyon beteg.
Mégfázott a csupasz lába,
mezítláb ment óvodába.

Kő kút körül út
körbefutja hosszú nyakú
fehér lúd.

Kő kút körül út
körbefutja hosszú nyakú
fehér lúd.

Jó mamája borogatja,
forró teával itatja,
meg is gyógyul harmadnapra,
holnapután vasárnapra.

Süss fel nap, fényes nap,
Kertek alatt a ludaim megfagynak.

Hétfőn reggel korán költik,
tó vizében megfürösztik,
csizmát húznak lúdtalpára,
úgy küldik az óvodába.

Kvíz

1. Hányszor adja vissza Matyi a 25 botütést?

- a., huszonöttször
- b., háromszor
- c., ötször

2. Milyen színű Matyi lúdja?

- a., fekete
- b., szürke
- c., fehér

3., Minek öltözik Matyi, amikor a második huszonötöt készült Döbröginek „visszafizetni”?

- a., orvos
- b., építész
- c., csikós legény

4., Milyen eszközzel botozza meg Matyi először Döbrögöt?

- a., fapálca
- b., esernyő
- c.; gumibot

5., Kit hív mindig Döbrögi, ha akar valamit?

- a., az egyik hajdút
- b., az ispánt
- c., Biri nénit

6., Ki írta a rajzfilm alapjául szolgáló művet?

- a., Benedek Elek
- b., Csokonai Vitéz Mihály
- c., Fazekas Mihály

7., Ki kölcsönözte a hangját a gyermek Matyinak a rajzfilmben?

- a., Geszti Péter
- b.; Till Attila
- c.; Csákányi László

8., Rendszerint házak tetején volt megtalálható, kakas formájú tárgy, mely mögé Matyi lúdja is elbújt. Mi az?

- a., napraforgó
- b., szélorgona
- c., szélkakas

9., Mit csinál a gyógykovács Döbrögivel?

- a., kihúzza a fogát
- b., kenőcsöt készít a hátára
- c., begipszeli a karját

10., Mivé változtatja Biri néne az Ispánt?

- a., lóvá
- b., békává
- c., egérré

(Megoldókulcs: 1-b; 2-c; 3-a; 4-b; 5-b; 6-c; 7-a; 8-c; 9-a; 10-b)

Online játékok

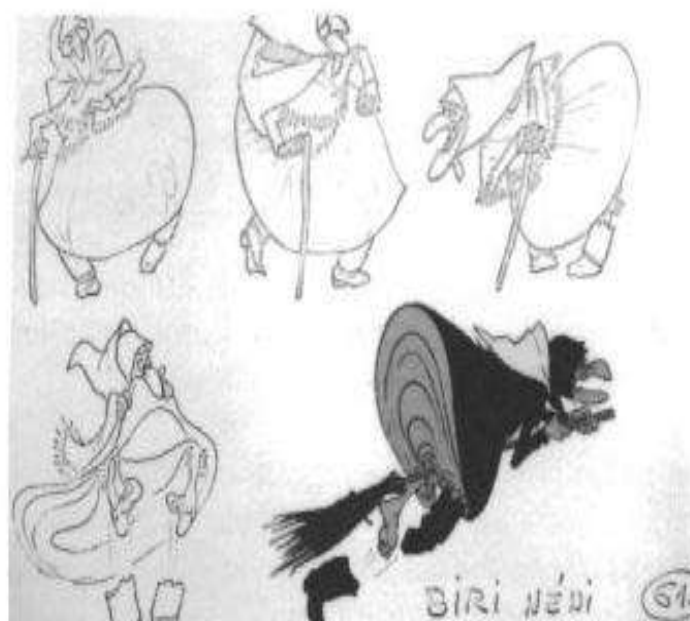
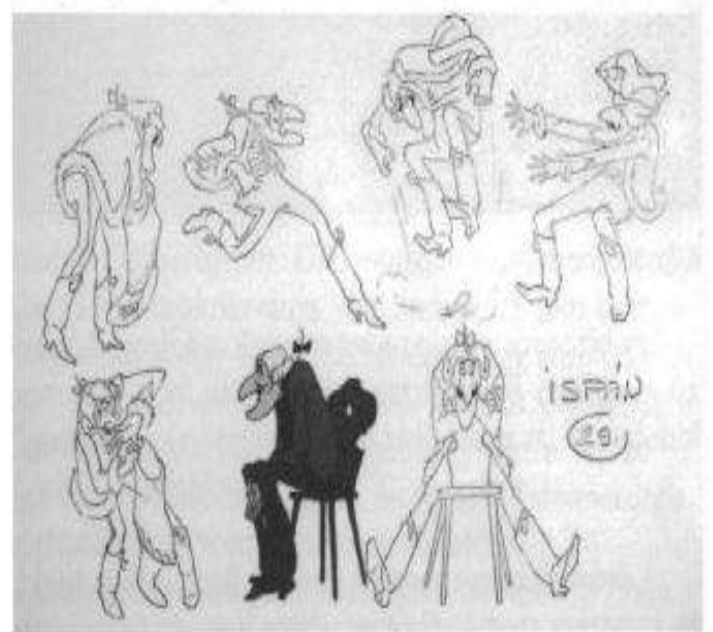
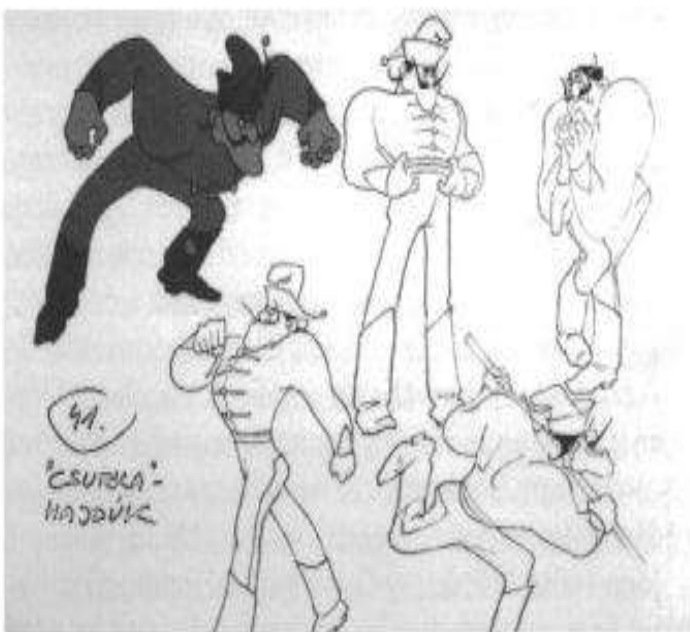
Amennyiben van lehetőség több számítógéppel Internet elérhetőségére, akkor az alábbi online játékokat is lehet játszani a KönyvtárMozi program alatt.

- Ki mondta, Matyi, vagy Döbrögi: <https://learningapps.org/7396211>
- Szókereső: <https://learningapps.org/3245810>
- Lúdas Matyi kvíz: <http://alapfilmek-klassz.hu/quizzes/ludas-matyi-10-14-eveseknek/>
- Lúdas Matyi kvíz (kicsiknek): <http://alapfilmek-klassz.hu/quizzes/ludas-matyi-6-10/>
- Lúdas Matyi puzzle: <https://alapfilmek-klassz.hu/puzzle-ludas-matyi/>

Színezők

Könyvek és egyéb dokumentumok (CD, DVD, diafilm, stb.)

Fazekas Mihály művei a Magyar Elektronikus könyvtárban

Fazekas Mihály: Fazekas Mihály kisebb költeményei

Fazekas Mihály: Fazekas Mihály összes költeménye

Fazekas Mihály: Gróf Gvadányi József és Fazekas Mihály

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi - Egy eredeti magyar rege négy levonásban

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi [Hangoskönyv] - Egy eredeti magyar rege négy levonásban

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi [Rovásírással]

Fazekas Mihály: Magyar fűvész könyv - Melly a' két magyar hazábann találtatható növényeknek megismerésére vezet, a' Linné alkotmánya szerint

https://mek.oszk.hu/html/vgi/kereses/kereses.phtml?id=5996&sub_id=1&table=dc_creator

Lúdas Matyi diafilm a rajzfilm alapján (online)

<http://diafilm.osaarchivum.org/public/?fs=246>

Lúdas Matyi diafilm (online)

<http://dydudu.hu/diafilm/117/117.html>

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi

Lúdas Matyi paraszti hős, aki a földesúri elnyomást megtestesítő nemes úrral, Döbrögivel szemben – amiért az megalázta őt – igazságot szolgáltat önmagának és ezzel a népnek is. Fazekas Mihály a maga idejében és napjainkban is számos kiadást megért, klasszikus elbeszélő költeménye.

(www.moly.hu)

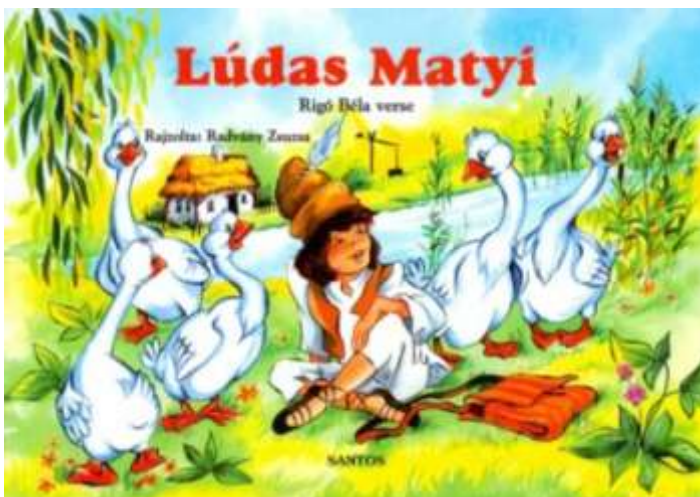
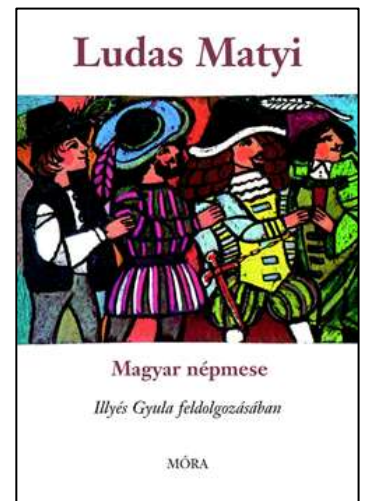
Ludas Matyi - Magyar népmese

Illyés Gyula feldolgozásában megtalálható, bár Fazekas Mihály verses elbeszélése óta a magyar irodalom klasszikusaként tartjuk számon.

Fazekas Mihályhoz hasonlóan Illyés Gyula is a magyar népmeséhez fordult, amikor kisgyermekek számára készített belőle feldolgozást. Ez utóbbit tartja kezében az olvasó.

A mesebeli szegény libapásztortól Döbrögi úr elveszi a libáit, s még meg is botoztatja a szegény legényt. A fiú megfogadja, hogy háromszor fizeti vissza sérelmét Döbrögi úrnak. Az álruhába bújt, furfangos Ludas Matyi története más népek mesemotívumai között is...

(www.moly.hu)

Rigó Béla: Lúdas Matyi

Döbrögön most kirakodó vásár van, Száz portéka kapható a vásárban. Döbrögi úr libát kívánt ebédre, Matyi máris hármat terelt elébe. De az úrnak túl drága volt a liba. Nem fizetett, ebből lett a galiba.

Képes verseskönyv kicsiknek Radvány Zsuzsa rajzaival.

(www.moly.hu)

Rajzoljunk! Lépésről lépésre - A tanyán

Kiadványban különböző, igen egyszerű rajzokat talál meg a fiatal művész. Nem kell egyebet tenni, mint lépésről lépésre követni az útmutatást, s már kész is van a csodás rajz! A remekművet a végén ki is lehet színezni!

(www.lira.hu)

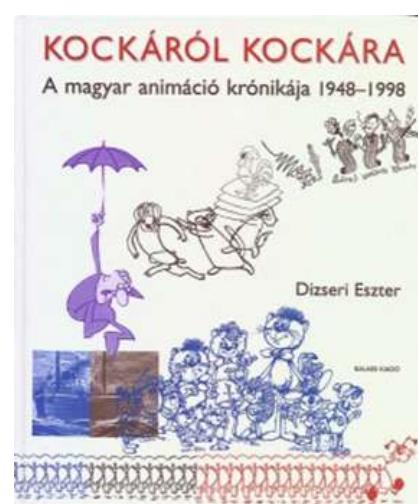

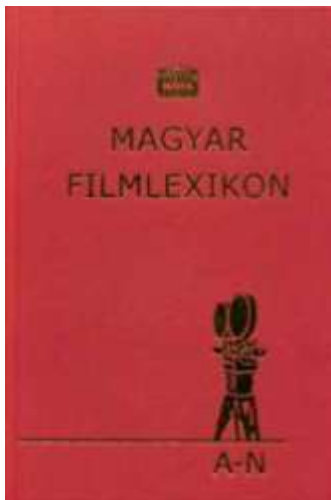
Bajzath Mária: Mese foglalkozások gyűjteménye – Pedagógusoknak

A Népmesekincstár módszertanának gyakorlati kézikönyve a mindennapokban kipróbált, 49 mese foglalkozás részletes leírását tartalmazza. A 3–8 éves korú gyerekeket nevelő pedagógusok számára nyújt hasznos segítséget a sokoldalú, élmény- és örömközpontú fejlesztésben. A témák szerint rendszerezett, a Népmesekincstár első (Itt vagyok, ragyogok!) és második (Járom az új váramat) kötetében található népmesék aranyfonalára mondókákat, népi játékokat és azok leírásait fűztük. A tiszta forrásból merített dalok kottákkal szerepelnek, a találós kérdések, a kézműves- és alkotó folyamatok pedig komplex egységet képeznek a többi elemmel. (www.moly.hu)

Dizseri Eszter: Kockáról kockára – A magyar animáció krónikája 1948–1998

A trükkfilm – mai szóval animációs film – 1888 óta ismert, régebben, mint a mozgókép. A celluloidszalagra vagy más, korszerű technikával kockáról kockára rögzített látvány vetített képsoraival több nemzetközi sikert értek el a műfaj magyar mesterei, mint bármely más művészeti ág művelői a maguk területén. A magyar animáció történetéről, alkotóiról mégsem jelent meg eddig összefoglaló munka. A Pannónia Filmstúdió halódik, új műhelyek alakulnak, s átalakulóban van a műfaj is. Dizseri Eszter az utolsó pillanatban gyűjtötte össze és mentette meg a szétszórt anyagokat, fotókat, szólaltatta meg a még élő művészeket, munkatársakat, s állította össze a teljes filmográfiát. Megismerhetjük az animációs filmműfajok kialakulásának, a reklámfilmek, sorozatok, művész rövidfilmek, egész estés filmek születésének történetét. Munkája egyszerre riportkötet és album, amelyből öregek és gyerekek kedvencei, rajzfilm-, gyurma- és homokfigurák, klasszikus reklámok köszönnek ránk; filmográfiája révén ugyanakkor a szakemberek nélkülözhetetlen kézikönyve is. (www.moly.hu)

Veress József (szerk.): Magyar filmlexikon I-II.

Helyet kaptak összeállításunkban a dokumentum- és animációs műfaj reprezentánsai, megtalálhatók címszavaink sorában az írók, akik megihlették a vetített képek készítőit. Kiegészítő fejezetekben taglaljuk a filmélet eseménykrónikáját (irányítás, intézményrendszer, forgalmazás, szemlék stb.). Vizsgálódásunk a lehetőségekhez mérten kiterjedt a televíziós produktumokra is. (www.regikonyvek.hu)

Felhasznált irodalom, forrásjegyzék

- https://hu.wikipedia.org/wiki/Dargay_Attila
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Daróci_Bárdos_Tamás
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Henrik_Irén
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Mécs_Károly
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Osvát_András
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Gesztzi_Péter
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Kern_András
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Csákányi_László
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Agárdy_Gábor
- [https://hu.wikipedia.org/wiki/Farkas_Antal_\(színművész\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Farkas_Antal_(színművész))
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Csurka_László
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Raksányi_Gellért
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Suka_Sándor
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Gobbi_Hilda
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Inke_László
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Zenthe_Ferenc
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Maros_Gábor
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Feleki_Kamill
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Gyenge_Árpád
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Fazekas_Mihály
- <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/ludas-matyi-2>
- <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/film/ludas-matyi-1>
- <https://lurkovilag.hu/libas-versek-es-mondokak-marton-napra/>
- <https://olvasonaplo.sulihalo.hu/component/content/article/56-ludas-matyi/102--fazekas-mihaly-ludas-matyi-olvasonaplo-?jij=1649621510719>
- Dizseri Eszter: Kockáról kockára : a magyar animáció krónikája, 1948-1998. - Budapest : Balassi, [1999]
- Veress József [szerk.]: Magyar filmlexikon. - Budapest : MNFA, 2005.
- Nagy Gábor, O. : Magyar szólások és közmondások. - [Budapest] : Akkord, cop. 2019.